

Routebeschrijving Wandelroute Pannerden 11,5 km

U kunt loslopende dieren tegenkomen zoals de konikpaarden en Gallowayrunderen. Houd altijd voldoende afstand van de wilde dieren.

- De mooiste Rustgelegenheden staan aangegeven, toch is het aan te raden zelf altijd eten en drinken mee te nemen. Checkt u ook van tevoren de betreffende websites van de rustlocaties voor de actuele openingstijden.
- Voor meer informatie kunt u van tevoren de vernoemde websites (klik op link) bezoeken. Op de papierenversie staat een verkorte versie van de informatie wat u onderweg ziet. U kunt zelf bepalen of u een bezienswaardigheid gaat bezichtigen.
- Op de route zijn soms specifiek aangelegde uitkijkpunten. Het is zeker de moeite waard om hier te stoppen.

Begin- en Eindpunt route ligt in Millingen aan de Rijn:

Vanaf Beek naar Millingen met auto of openbaar vervoer (buslijn 80)

**Parkeren bij Gelderse Poort:
Rijndijk 6a, Millingen a/d Rijn**

**Vanaf centraal station Nijmegen met lijnbus 80 (Millingen)
Uitstappen bij gemeentehuis in Millingen
Sla Burgemeester Eijckelhofstraat in tot aan Rijndijk
Op Rijndijk aan de rechterkant ziet u Gelderse Poort**

 De start voor de wandelroute Pannerden (11,5 km)

 Openbaar Vervoer: Vanaf Centraal station Nijmegen of Beek, **Buslijn 80** (Millingen a/d Rijn) uitstappen bij Gemeentehuis Millingen, Heerbaan

Steek de Heerbaan over en loop naar
Burgemeester Eijckelhofstraat

 Ga **Rechtdoor** tot einde (dit is de Rijndijk)

 Rechts onderaan de Rijndijk (achter Gelderse Poort) Rijndijk 6a, Millingen a/d Rijn

 De Gelderse Poort Millingen aan de Rijn, Rijndijk 6a
<http://de-gelderse-poort.com/index.html>

(richting Noorden/Overkant Rijn)

Ga met de **fiets en voetveerdienst** de Rijn over
U loopt vanaf het terras Gelderse Poort naar de Rijn

 Voor actuele veerdiensttijden kijk op <https://kievitsveerdiensten.com/index.php/millingen-aan-de-rijn-pannerden/>

Let op! Vanaf 1 oktober tot 1 april minimale veerdienstmogelijkheden

 Na oversteek sla **Linksaf** (knooppunt 89)

 Ga het sluisje “oude Waal” over

 <http://hkrijnwaarden.jalbum.net/Foto-archief%20Heemkundekring%20Rijnwaarden/PANNERDEN/Sluisje%20Oude%20Waal/index.html>

 Bij T-splitsing sla **Linksaf** (dit is Kijfwaard)

 Bij T-splitsing sla **Rechtsaf** (richting Pannerden)

 Bij T-splitsing ga **Rechtdoor** (Kijfwaard)

 Ga **Rechtdoor** (dit is de Lobberdenseweg)

U volgt deze weg tot aan Rijndijk

U steekt Rijndijk over (dit is de Haspelstraat)

ALGEMEEN

De **I's** met nummer geven extra informatie over wat u ziet. Het nummer staat ook op de routekaart vermeld.

U komt in Pannerden.

i **1 Fort Pannerden**

https://nl.wikipedia.org/wiki/Fort_Pannerden

Voor een bezoek aan Fort Pannerden moet u de veerpont van Pannerden naar Doornenburg nemen (zie borden)

<https://www.openingstijden.nl/Veerdienst-Doornenburg-Pannerden/Doornenburg/sterreschans-13/>

Tijdens de route 4c Millingerwaard ziet u Fort Pannerden aan de overkant van de Waal liggen.

Volg de Haspelstraat

Bij T-splitsing met Schoolstraat gaat u **Linksaf**

Restaurant “de oude Waal” (Schoolstraat 6)

<http://www.deoudewaal.nl/>

Vervolg uw route in de Schoolstraat

Voor de kerk (dorpsplein) sla 2x **Rechtsaf** (dit is Claudius Civilisstraat)

Volg de weg bij T-splitsing **Rechtdoor**

Bij T-splitsing (mr.dr.c.ch.a.van Harenstraat)

houd **Links** aan

Sla op het einde van de Claudius Civilisstraat **Rechtsaf** (dit is de Aerdtsestraat)

Volg de Aerdtsestraat **Rechtdoor** tot en met huisnr. 42

Bij T-splitsing **Rechts** aanhouden

(dit is de Renbaan, dus **NIET** de Aerdtsestraat links volgen)

Bij T-splitsing houd **Links** aan (knooppunt 33, dit is Renbaan))

Bij T-splitsing **Rechtdoor** (dit is Renbaan)

U ziet iets verder aan linkerkant sportpark “de Pauwengard”

Bij rotonde (parkje) houd **Links** aan

1 FORT PANNERDEN

https://nl.wikipedia.org/wiki/Fort_Pannerden

Fort Pannerden werd van 1869 tot 1872 gebouwd als sperfort om te voorkomen dat een aanvallend leger via de rivier de **Waal** kon optrekken richting de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Daarnaast moest het fort zien te voorkomen dat het **Pannerdensch kanaal** afgedamd zou kunnen worden, waardoor de Nieuwe Hollandse Waterlinie mogelijk zonder water zou komen te zitten.

Tijdens de **1ste Wereldoorlog** werd het fort bemand, maar omdat Nederland neutraal was werd er niet gevochten.

Tijdens de **2de Wereldoorlog** werd het fort leeggeplunderd door de Duitsers. Met name het staal en apparatuur was voor de steeds meer onder schaarste lijdende Duitsers waardevol.

Het fort werd op 12 juni 2000 gekraakt, om het fort voor verder verval te behoeden. De krakers organiseerden culturele activiteiten en maandelijkse rondleidingen.

Op 11 december 2007 maakten de Stichting Fort Pannerden, Staatsbosbeheer en de gemeente Lingewaard een nieuwe, cultuurhistorische bestemming voor het fort bekend. De krakers stemden ermee in en verlieten het fort vrijwillig in 2008.

- Bij Brandweer houd **Links** aan (Knooppunt 33, richting Herwen)
- Ga **Rechtdoor** (± 2,5 km, dit is Renbaan)

Bij huisnummer 51 ziet u **Siertuin 't Hof**

- Voor Pannerdensedijk **Linksaf** (huisnummer 57, knooppunt 33)
- Ga **Rechtdoor** blijf het fietspad volgen, *langs de Pannerdensedijk (NIET de dijk op) 1,5 km parallel aan dijk (knooppunt 33)*

- Ga iets voor "**Herwen**" de dijk op
- Bij splitsing op dijk **Rechtdoor** (knooppunt 33)

- Sla **Rechtsaf** (knooppunt 33)
(steek de Pannerdensedijk over)

- Bij splitsing houd **Links aan** (dit is de Herwensedijk)

- Na ± 500 m bij knooppunt 96 **Rechtsaf** (dit is de Puttmanskrib)

- Ga **Rechtdoor** brug over (dit is de Puttmanskrib)

- Sla na hekwerk **Rechtsaf**

Romeins Fort "Carvium"

<https://spannendegeschiedenis.nl/de-romeinen/tolkamer-romeins-fort-carvium>

- Bij T-splitsing sla **Linksaf** (dit is Bijland)
Volg dit slingerende pad (± 1,5 km)

- Bij T-splitsing **Rechtdoor** (knooppunt 81)

- Bij splitsing **Rechtdoor**

- Houd **Rechts** aan (*U ziet de Rijn aan linkerkant*)

- Bij T-splitsing **Linksaf** naar veerdienst (knooppunt 94)

*U komt weer uit bij **Gelderse Poort***

Einde wandelroute Pannerden (11,5 km)

U kunt eventueel verder gaan met wandelroute Millingerwaard (11,5 km)

ROMEINS FORT "CARVIUM"

<https://spannendegeschiedenis.nl/de-romeinen/tolkamer-romeins-fort-carvium>

Castellum Carvium

Op de plek van de huidige recreatieplas De Bijland lag in de Romeinse tijd hoogstwaarschijnlijk een grensfort: een castellum. Er kleeft iets mysterieus aan het fort. Het is namelijk niet te vinden in Romeinse literaire bronnen zoals de Peutingerkaart, de befaamde Romeinse reiskaart. Waarom wij toch het bestaan van een castellum vermoeden? Dat komt door de vele - vooral militaire - voorwerpen die gevonden zijn tijdens het uitbaggeren van de voormalige Bylandsche Waard in de 20e eeuw.

Legio I Germanica

Een van de topstukken die is gevonden, is een verzilverde zwaardschede van een centurio van Legio I Germanica. Het Legio Germanica was een legioen dat in de 1e eeuw de limes, de grens van het rijk, in onze regio moest verdedigen. Tijdens de Bataafse Opstand onder leiding van Julius Civilis koos het legioen de zijde van Civilis. Na afloop van de opstand strafte keizer Vespasianus de overlopers door het legioen te ontbinden: Legio I Germanica hield op te bestaan.

Fort aan de dam

Het castellum droeg de naam 'Carvium'. Dat weten we door de inscriptie op een grafsteen die hier is gevonden. Deze grafsteen is van Marcus Mallius, een legionair van het Eerste Legioen. Mallius is volgens de tekst begraven te Carvium ad molem, wat 'aan de dam' betekent. Het castellum was in functie tot het jaar 275.